

آزمون تجربی اهمیت تعدیلات سنواتی در بازار سرمایه

غلامرضا کردستانی - استادیار گروه حسابداری دانشگاه بین المللی امام خمینی (ره)
عبداله آزاد - کارشناس ارشد حسابداری دانشگاه بین المللی امام خمینی (ره)
محبوبه کاظمی - کارشناس ارشد حسابداری دانشگاه فردوسی مشهد

چکیده

هدف اصلی این تحقیق بررسی میزان اهمیت تعدیلات سنواتی مندرج در صورت‌های مالی است. تعدیلات سنواتی که ناشی از تغییر در رویه‌ی حسابداری و اصلاح اشتباهات با اهمیت دوره‌های قبل است، موجب تعدیل سود انباشته و ارایه مجدد اقلام مقایسه‌ای صورت‌های مالی می‌شود. در دوره‌ی جاری ممکن است اشتباهات مربوط به صورت‌های مالی یک یا چند دوره‌ی مالی گذشته کشف شود. اگرچه قابل مقایسه بودن اطلاعات مالی داشتن ثبات رویه در دوره‌های مالی مختلف را ضروری می‌سازد، ولی وقتی که رجحان رویه‌ی جدید بر رویه‌ی پیشین، از نظر ارائه‌ی مطلوب‌تر صورت‌های مالی قابل توجیه باشد؛ یا اینکه تغییر به موجب قوانین آمره یا استانداردهای حسابداری جدید، الزامی شود، رویه‌ی حسابداری تغییر می‌کند. در صورتی که تعدیلات سنواتی با اهمیت باشد، بویژه وقتی که مربوط به اشتباهات دوره‌های قبل است، از قابلیت اتکاء صورت‌های مالی می‌کاهد و توجه سرمایه‌گذاران به آن ضروری است. برای تعقیب هدف تحقیق تعداد ۱۸۱ شرکت پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران طی سال‌های ۱۳۸۱ تا ۱۳۸۶ مورد بررسی قرار گرفت. یافته‌های تحقیق حاکی از این است که رقم تعدیلات سنواتی بیش از سطح اهمیت تعیین شده در سطح صورت‌های مالی دوره‌ی مالی قبل است. در نتیجه می‌توان گفت آگاهی استفاده‌کنندگان صورت‌های مالی از آثار مربوط به تعدیلات سنواتی می‌تواند بر تصمیم‌گیری آنها موثر باشد و وجود تعدیلات

سنواتی در صورت‌های مالی می‌تواند نشانه‌ای از ناکافی بودن قابلیت اتکای صورت‌های مالی باشد.

کلید واژه‌ها:

تعدیلات سنواتی، اهمیت، تغییر رویه، اصلاح اشتباه، اشتباه قابل تحمل

مقدمه

تعدیلات سنواتی^۱ یعنی تعدیل سود انباشته‌ی ابتدای دوره و تجدید ارائه‌ی اقلام مقایسه‌ای صورت‌های مالی شرکت‌ها، که از تغییر در رویه‌ی حسابداری^۲ و اصلاح اشتباه^۳ ناشی می‌شود. به بیان دیگر وجود تعدیلات سنواتی بدین معنی است که:

الف) شرکت رویه‌ی حسابداری جدیدی را اتخاذ نموده که به علت رجحان آن بر رویه‌ی پیشین، از نظر ارائه‌ی مطلوب‌تر صورت‌های مالی شرکت، تغییر در رویه‌ی حسابداری قابل توجیه بوده یا اینکه تغییر به موجب قوانین آمره یا استانداردهای حسابداری جدید، الزامی شده است؛ و یا

ب) در دوره‌ی جاری اشتباهاتی در ارتباط با صورت‌های مالی یک یا چند دوره‌ی مالی گذشته کشف شده است. طبق استانداردهای حسابداری، اثر تعدیلات سنواتی باید از طریق اصلاح مانده‌ی سود (زیان) انباشته‌ی ابتدای دوره در صورت‌های مالی منعکس گردد. اقلام مقایسه‌ای صورت‌های مالی نیز باید ارائه‌ی مجدد شود، مگر آنکه این امر عملی نباشد. در چنین شرایطی موضوع باید در یادداشت‌های توضیحی افشا شود [۸].

توجیه اصلی مدیران برای استفاده از تعدیلات سنواتی، انعکاس بهتر تغییرات محیط عملیاتی و سرمایه‌گذاری شرکت‌ها است. این توجیه با استانداردهای حسابداری که وجود تعدیلات

---

1 - Prior Period Adjustments
2 - Accounting Prosidure Change
3 - Error Correction

سنواتی را مجاز شمرده است، سازگاری دارد. شواهد تحقیقات هولتاووزن و لفتویچ (۱۹۸۳) و هیلی و پیلپو (۱۹۹۳) نشان می‌دهد، اختیار مدیران برای استفاده از رویه‌های حسابداری متفاوت و تغییر رویه‌ی حسابداری، آنها را برای انتقال اطلاعات مربوط تر به بازار توانمندتر می‌سازد. با این حال، تعدیلات سنواتی، ثبات رویه در گزارشگری مالی و توانایی استفاده کننده در ارزیابی دقیق عملکرد شرکت را کاهش می‌دهد [۱۹ و ۱۸]. افزون بر این برخی معتقدند که مدیران از اختیارشان برای استفاده از رویه‌های حسابداری متفاوت و تغییر رویه‌ی حسابداری، برای تحت تاثیر قرار دادن توافقات قراردادی و یا ارزش سهام استفاده می‌کنند [۲۰]. آنها از قضاوت‌های شخصی خود در گزارشگری مالی استفاده کرده و تغییراتی در ساختار مالی شرکت ایجاد می‌کنند. این تغییرات موجب گمراهی افراد ذی نفع درباره عملکرد اقتصادی بنگاه شده و قراردادهای مبتنی بر ارقام حسابداری را متأثر می‌سازد [۱۳]. آنها از طریق برآوردها و گزینش رویه‌های حسابداری سود را مدیریت کرده و تصمیمات مربوط به تخصیص منابع، جبران خدمات کارکنان و اجتناب از نقض قراردادهای بدهی را تحت تأثیر قرار می‌دهند [۱۴]. داران و لو (۱۹۹۳) با استفاده از راهبرد خرید و نگهداری^۱ سهام، شرکت‌های دارای تغییر رویه‌ی حسابداری و یا تغییر در برآورد را بررسی نمودند. نتایج تحقیق آنها نشان داد که در یک دوره-ی نگهداری پنج ساله، بازده سهام منفی است و به عقیده‌ی آنها وجود تغییرات حسابداری در صورت‌های مالی شرکت‌ها، هشدار دربارهی عملکرد ضعیف آینده است [۱۶]. بی شاپ و اچر (۲۰۰۰) به بررسی نحوه‌ی ارزش‌یابی تغییرات حسابداری توسط سرمایه‌گذاران پرداختند و دریافتند که سرمایه‌گذاران در سال تغییر، آثار مثبت تغییرات حسابداری را تقلیل و آثار منفی آن را افزایش می‌دهند؛ و همچنین در سال‌های بعد، هنگام ارزش گذاری سهام شرکت‌ها تغییرات حسابداری را از یاد نمی‌برند [۱۵]. سجادی (۱۳۸۳) رابطه‌ی تعدیلات سنواتی صورت‌های مالی با قیمت سهام، اندازه و عمر شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار

---

1 - Buy and Hold Strategy

تهران را مورد بررسی قرار داده است. یافته‌های وی وجود رابطه میان تعدیلات سنواتی صورت-های مالی با قیمت سهام و اندازه‌ی شرکت‌ها را تایید می‌کند ولی وجود رابطه‌ی بین تعدیلات سنواتی و عمر شرکت‌ها را تایید نمی‌کند [۶].

مطالعه صورت‌های مالی شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران نشان می‌دهد که صورت‌های مالی بیشتر شرکت‌ها حاوی تعدیلات سنواتی است. برخی از تحقیقات نشان می‌دهد صورت‌های مالی ۸۵ درصد شرکت پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران حاوی تعدیلات سنواتی است. در حالیکه بررسی تعدادی از صورت‌های مالی شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار کشورهای دیگر که براساس استانداردهای بین‌المللی حسابداری^۱ تهیه شده‌اند نشان می‌دهد که بطور معمول در ستون مربوط به سود انباشته در صورت تغییرات در حقوق صاحبان سهام، هیچ رقمی به عنوان تعدیلات سنواتی منعکس نشده است و صورت‌های مالی مقایسه‌ای نیز تجدید ارائه نشده‌اند [۱۲].

طبق گزارش کمیسیون بورس و اوراق بهادار آمریکا، تنها حدود ۹ درصد شرکت‌های لیست شده در بورس آمریکا در سال ۲۰۰۶، صورت‌های مالی سنوات قبل خود را به دلیل وجود اشتباه تجدید ارائه کرده‌اند. این میزان از نظر کمیته‌ی مشورتی مسئول تهیه‌ی این گزارش، بالا است و به نوعی به عنوان یک نگرانی مطرح شده است [۲].

در ایران تعدیلات سنواتی اغلب معادل وجود اشتباه در صورت‌های مالی سال‌های گذشته است. اگر چه تغییر در روش حسابداری هم می‌تواند باعث ایجاد تعدیلات سنواتی شود، این نوع تغییر در ایران کمتر به چشم می‌خورد و تقریباً قریب به اتفاق تعدیلات سنواتی مربوط به اصلاح اشتباهات است [۱]. از اینرو می‌توان اذعان کرد که وجود تعدیلات سنواتی یعنی صورت‌های مالی سال‌های گذشته حاوی اشتباه بااهمیت است. بنابر این تعدیلات سنواتی حامل پیامی منفی در مورد اعتبار صورت‌های مالی است و باید در مجامع عمومی بیشتر به آن توجه

---

1 - International Financial Reporting Standards

شود. این مساله که چرا به رغم فراوانی بالای این پدیده در شرکت‌های پذیرفته شده در بورس، واکنشی نشان داده نمی‌شود نیاز به موشکافی بیشتری دارد. اما نکته اساسی در مورد تعدیلات سنواتی احتمال تزییع حقوق سرمایه گذاران است. شرکت‌های دارای دوره تصدی حسابرسی طولانی تر تمایلی به ارایه مجدد صورت‌های مالی ندارند بنابراین عدم تغییر حسابرسی ممکن است تعدیلات حسابرسی را کنترل کند [۳]. به عقیده‌ی مرتضوی (۱۳۸۸) ایجاد فضای بی-اعتمادی در بازار سرمایه، غیرقابل اتکا دانستن صورت‌های مالی، تلاش برای دسترسی به اطلاعات در بیرون از بورس، زیان ناشی از تصمیم اشتباه استفاده کنندگان صورت‌های مالی و در نهایت تزییع منافع عمومی جامعه بخشی از پیامدهای این امر است [۱۰].

تعیین این که تعدیلات سنواتی مندرج در صورت‌های مالی شرکت‌های ایرانی با توجه به سطح اهمیت تعیین شده با مدل‌های رایج حسابداری و حسابرسی بااهمیت^۱ است یا خیر، مساله این تحقیق را شکل می‌دهد.

فرضیه و طرح تحقیق

هدف این تحقیق تعیین اهمیت مبلغ تعدیلات سنواتی است و در صورتی که این تعدیلات ناشی از اشتباهات باشد و در همان دوره‌ی مالی که اتفاق افتاده، کشف و اصلاح نشود، می‌تواند پیامدهای اقتصادی نامطلوبی برای استفاده کنندگان از صورت‌های مالی داشته باشد. برای بررسی این موضوع فرضیه‌ی زیر تدوین شده است:

فرضیه تحقیق: مبلغ تعدیلات سنواتی مندرج در صورت‌های مالی هر دوره‌ی مالی، نسبت به صورت‌های مالی دوره‌ی مالی قبل از آن با اهمیت است.

فرضیه‌ی این پژوهش با استفاده از آزمون تفاوت میانگین‌های دو نمونه بررسی شده است. مقایسه تفاوت میانگین بین دو نمونه، زمینه‌ی مناسبی را برای بسیاری از تحقیقات حسابداری

فراهم نموده است [۲۱]. از این رو، ابتدا برای هر یک از شرکت‌های نمونه در سال‌های ۱۳۸۱ تا ۱۳۸۵ اهمیت در سطح صورت‌های مالی محاسبه شده است. سپس مبلغ تعدیلات سنواتی مندرج در صورت‌های مالی سال‌های ۱۳۸۲ تا ۱۳۸۶ هر شرکت نیز از صورت‌های مالی استخراج شده و جهت آزمون فرضیه‌ی تحقیق میانگین هر یک از متغیرها برای هر سال محاسبه و با استفاده از نرم افزار اس.پی.اس.اس، آزمون معنی‌داری تفاوت میانگین‌های دو نمونه اجرا شده است. نظر به اینکه هدف تحقیق بررسی اهمیت تعدیلات سنواتی هر سال نسبت به صورت‌های مالی سال قبل است و با توجه به روش آزمون فرضیه، بیان آماری فرضیه به شرح زیر است:

$$H_0 = \mu PPA_t \leq \mu M_{t-1}$$

$$H_1 = \mu PPA_t > \mu M_{t-1}$$

μPPA_t : میانگین قدر مطلق تعدیلات سنواتی مندرج در صورت سود (زیان) انباشته‌ی هر

سال

μM_{t-1} : میانگین اهمیت در سطح صورت‌های مالی سال قبل

نحوه‌ی سنجش متغیرهای تحقیق

براساس استانداردهای حسابداری ایران، تعدیلات سنواتی یعنی اقلام مربوط به سنوات قبل که در تعدیل مانده‌ی سود (زیان) انباشته‌ی ابتدای دوره منظور می‌گردد و به اقلامی محدود می‌شود که

- از تغییر در رویه حسابداری و

- اصلاح اشتباه ناشی گردد.

اثر تعدیلات سنواتی باید از طریق اصلاح مانده سود (زیان) انباشته ابتدای دوره در صورت-

های مالی منعکس گردد. اقلام مقایسه‌ای صورت‌های مالی نیز باید ارائه‌ی مجدد شود، مگر آنکه این امر عملی نباشد. در چنین شرایطی موضوع باید در یادداشت‌های توضیحی افشا شود.

تغییر در رویه‌ی حسابداری

یکی از خصوصیات کیفی صورت‌های مالی، قابل مقایسه بودن آن است. برای نیل به این خصوصیت، داشتن ثبات رویه در دوره‌های مالی مختلف ضروری است. از این رو، نباید در رویه‌های حسابداری تغییری صورت گیرد، مگر اینکه به علت رجحان رویه‌ی جدید بر رویه‌ی پیشین، از نظر ارائه‌ی مطلوب‌تر صورت‌های مالی واحد تجاری، تغییر در رویه‌ی حسابداری قابل توجیه باشد؛ یا اینکه تغییر به موجب قوانین آمره یا استانداردهای حسابداری جدید، الزامی شود.

اصلاح اشتباه

ممکن است در دوره‌ی جاری اشتباهات مربوط به صورت‌های مالی یک یا چند دوره‌ی مالی گذشته کشف گردد. این اشتباهات می‌تواند از موارد زیر نشأت بگیرد:

الف. اشتباهات ریاضی، ب. اشتباه در بکارگیری رویه‌های حسابداری، ج. تعبیر نادرست یا نادیده گرفتن واقعیت‌های موجود در زمان تهیه‌ی صورت‌های مالی، و د. تغییر از یک رویه‌ی غیر استاندارد حسابداری به یک رویه‌ی استاندارد حسابداری. به این موارد می‌توان تعدیلات لازم بابت تقلب‌های کشف شده توسط حسابرسان مستقل را نیز افزود.

اصلاح این اقلام در صورتی که بااهمیت نباشد، در سود یا زیان خالص دوره‌ی جاری منظور می‌گردد. در مواردی ممکن است صورت‌های مالی منتشر شده‌ی یک یا چند دوره‌ی قبل شامل اشتباهات بااهمیتی باشد که تصویر مطلوب را مخدوش و در نتیجه قابلیت اتکای صورت‌های مالی مزبور را کاهش دهد. اصلاح این اشتباهات نباید از طریق منظور کردن آن در سود و زیان

سال جاری انجام گیرد، بلکه باید ارقام صورت‌های مالی سال(های) قبل ارائه‌ی مجدد گردد. [۹]. رقم مربوط به تعدیلات سنواتی از قسمت گردش حساب سود (زیان) انباشته‌ی صورت-های مالی استخراج شده است.

اهمیت و نحوه‌ی سنجش آن

اطلاعاتی بااهمیت تلقی می‌شود که عدم ارائه یا ارائه‌ی نادرست آن بتواند قضاوت و تصمیم‌گیری استفاده‌کننده‌ی منطقی از صورت‌های مالی را درباره‌ی امور واحد اقتصادی تغییر دهد. درجه‌ی اهمیت ارقام، به کمیت، ماهیت و شرایط ایجاد آنها و نوع و اندازه‌ی واحد اقتصادی بستگی دارد. بنابراین، اهمیت ارائه‌ی نادرست یا حذف اطلاعات، بستگی دارد به میزان و ماهیت قلم مورد بحث براساس قضاوتی که در شرایط مربوط اعمال می‌شود. اهمیت، کیفیتی آستانه‌ای است و به جای این که خصوصیت کیفی اصلی لازم برای اطلاعات باشد، نقطه‌ی انقطاع است و باید قبل از سایر خصوصیات کیفی اطلاعات مورد توجه قرار گیرد. اگر اطلاعات بااهمیت نباشد، نیازی به بررسی بیشتر آن نیست [۸].

تشخیص اطلاعات بااهمیت از اطلاعات کم‌اهمیت، از جنبه‌ی قابلیت اتکا، با درجه‌ی دقت مورد انتظار رابطه‌ی معکوس دارد. چنانچه ارائه‌ی اطلاعات قابل اتکا نسبت به موردی نیازمند بکارگیری دقت زیاد باشد، ارقام نسبتاً کوچک، بااهمیت تلقی می‌شوند؛ و اگر میزان دقت مورد انتظار کم باشد، ارقام نسبتاً بزرگ کم‌اهمیت محسوب خواهند شد [۱۱].

تعیین درجه اهمیت نیاز به قضاوت دارد و قضاوت درباره‌ی اهمیت اساساً مقداری است. اندازه‌ای یک قلم و ماهیت آن تعیین‌کننده درجه اهمیت است [۱۷]. متغیرهای موثر بر قضاوت‌های مربوط به اهمیت را می‌توان در سه گروه زیر طبقه‌بندی کرد:

- **متغیرهای کمی:** شامل متغیرهای موثر بر ارقام صورت سود و زیان و ترازنامه،
- **متغیرهای کیفی:** شامل ویژگی‌های محیط اقتصادی، ویژگی‌های واحد تجاری، ویژگی‌های قلم مورد قضاوت و ویژگی‌های سیستم حسابداری و رویه‌های مورد

استفاده، و

- **متغیرهای مربوط به ویژگی‌های شخص قضاوت کننده:** شامل تجربه، تحصیلات، موقعیت سازمانی و آشنایی با فعالیت‌های تجاری [۴]. برآورد حسابرس از اهمیت حداکثر اشتباهات و تحریفاتی است که می‌تواند در صورت-های مالی وجود داشته باشد و حسابرس کماکان بر این باور باشد، که اشتباهات و تحریفات مزبور بر قضاوت و تصمیم‌گیری یک استفاده‌کننده منطقی تاثیری ندارد. برآورد حسابرس از اهمیت، اشتباه قابل تحمل نیز نامیده می‌شود [۷]. استانداردهای حسابرسی درباره‌ی نحوه‌ی تعیین آنچه برای استفاده‌کنندگان منطقی از صورت‌های مالی بااهمیت است؛ رهنمود چندانی به همراه ندارد [۵]. استانداردهای حسابداری نیز در این رابطه معیاری ارائه ننموده است.

در این پژوهش اهمیت براساس دستورالعمل ارائه شده توسط سازمان حسابرسی که در عمل برای تعیین سطح اهمیت در حرفه حسابرسی بکار می‌رود، اندازه‌گیری شده است. طبق دستورالعمل یاد شده، مبلغ اهمیت برای شرایط عادی بر اساس نگاره‌ی شماره‌ی یک پیشنهاد شده است [۷].

نگاره‌ی شماره‌ی ۱: آستانه‌های محاسبه‌ی مبلغ اهمیت در سطح صورت‌های مالی	
متوسط دارایی‌ها و فروش / درآمد	سطح اهمیت (درصد)
تا ۱ میلیارد ریال	۳٪
تا ۱۰ میلیارد ریال	نسبت به مازاد ۱ میلیارد ریال ۲/۵٪
تا ۱۰۰ میلیارد ریال	نسبت به مازاد ۱۰ میلیارد ریال ۲٪
تا ۱۰۰۰ میلیارد ریال	نسبت به مازاد ۱۰۰ میلیارد ریال ۱/۵٪
بیش از ۱۰۰۰ میلیارد ریال	نسبت به مازاد ۱۰۰۰ میلیارد ریال ۱٪

جامعه‌ی آماری و نمونه‌ی تحقیق

داده‌های مورد استفاده در این تحقیق اطلاعات واقعی و تاریخی است که از سایت بورس اوراق بهادار تهران، سایت مدیریت پژوهش، توسعه و مطالعات اسلامی^۱ و نرم افزار تدبیر پرداز گردآوری شده است. جامعه‌ی آماری این پژوهش شامل کلیه‌ی شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران و قلمرو زمانی آن از ابتدای سال ۱۳۸۱ تا پایان سال ۱۳۸۶ است. علت انتخاب این دوره‌ی زمانی آن است که بخش‌های تجدید نظر شده‌ی دستورالعمل حسابرسی با نگرش به مدیریت خطر حسابرسی در سال ۱۳۷۹ منتشر شده و استفاده از سطح کمی اهمیت براساس دستورالعمل یادشده، تقریباً از اوایل دهه‌ی ۱۳۸۰ شروع شده است.

از جامعه‌ی آماری این تحقیق تعداد ۱۸۱ شرکت به عنوان نمونه انتخاب شده‌اند. معیارهای انتخاب نمونه عبارتند از: (۱) شرکت‌ها از ابتدای سال ۱۳۸۱ در بورس اوراق بهادار تهران پذیرفته شده باشند؛ (۲) شرکت‌ها تا پایان سال ۱۳۸۶ از فهرست شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران حذف نشده باشند؛ (۳) شرکت‌های نمونه‌ی انتخابی صنایع مختلف را پوشش دهند؛ (۴) اطلاعات مورد نیاز تحقیق در رابطه با شرکت‌های نمونه موجود باشد.

نتایج آزمون فرضیه‌ی تحقیق

نگاره‌ی ۲، خلاصه‌ای از داده‌های تحقیق را برای هر یک از سال‌های مورد بررسی نشان می‌دهد. در دوره‌های اول، سوم، چهارم و پنجم میانگین قدر مطلق تعدیلات سنواتی از میانگین اهمیت در سطح صورت‌های مالی سال قبل بزرگ‌تر است و فقط در دوره دوم، میانگین اهمیت در سطح صورت‌های مالی سال قبل از میانگین قدر مطلق تعدیلات سنواتی بزرگ‌تر است. افزون بر این، نگاره‌ی ۲ نشان می‌دهد که صورت‌های مالی عمده شرکت‌های نمونه حاوی تعدیلات سنواتی است و نکته مهم‌تر اینکه تعدیلات سنواتی بیشتر شرکت‌ها منفی است.

---

1 - <http://www.rdis.ir>

این نتایج نشانه‌هایی از دستکاری ارقام صورت‌های مالی و مدیریت سود^۱ را به همراه دارد و نشان می‌دهد که بیشتر شرکت‌های نمونه، هم سود دوره‌ی مالی را بیش‌نمایی می‌کنند و هم تلاش می‌کنند با استفاده از تعدیلات سنواتی منفی، آثار بیش‌نمایی‌های دوره (های) قبل را خنثی نمایند.

تعداد شرکت‌ها ۱۸۱				میانگین به میلیون ریال		سال	
PPA > M	PPA > 0	PPA < 0	PPA = 0	M	PPA		
۶۸	۳۲	۱۲۱	۲۸	۷/۳۷۹	-	۱۳۸۱	اول
				-	۲۳/۵۸۴	۱۳۸۲	
۶۰	۳۱	۱۲۱	۲۹	۱۰/۰۵۰	-	۱۳۸۲	دوم
				-	۹/۹۳۹	۱۳۸۳	
۶۵	۳۳	۱۲۱	۲۷	۱۱/۰۹۵	-	۱۳۸۳	سوم
				-	۱۹/۳۴۴	۱۳۸۴	
۷۳	۲۰	۱۴۰	۲۱	۱۵/۹۳۳	-	۱۳۸۴	چهارم
				-	۴۳/۶۴۱	۱۳۸۵	
۵۸	۲۵	۱۳۳	۲۳	۲۰/۵۱۸	-	۱۳۸۵	پنجم
				-	۲۲/۵۲۷	۱۳۸۶	

PPA: میانگین قدر مطلق تعدیلات سنواتی مندرج در قسمت گردش حساب سود (زیان)

انباشته‌ی هر سال

M: میانگین اهمیت در سطح صورت‌های مالی سال قبل

PPA = 0: شرکت‌های فاقد تعدیلات سنواتی

PPA < 0: شرکت‌های دارای تعدیلات سنواتی منفی

PPA > 0: شرکت‌های دارای تعدیلات سنواتی مثبت

$PPA > M$: شرکت‌هایی که میانگین قدر مطلق تعدیلات سنواتی مندرج در قسمت گردش حساب سود (زیان) انباشته‌ی صورت‌های مالی هر سال آنها از میانگین اهمیت در سطح صورت‌های مالی سال قبل آنها بیشتر است.

نتایج آزمون فرضیه‌ی تحقیق نیز در نگاره‌ی ۳ نشان داده شده است. همانطور که در نگاره‌ی شماره‌ی سه مشاهده می‌شود، میانگین اهمیت یا به بیان دیگر اشتباه قابل تحمل در سطح صورت‌های مالی برای ۹۰۵ مشاهده ۱۲,۹۹۵/۰۱ میلیون ریال و میانگین قدر مطلق تعدیلات سنواتی برای ۹۰۵ مشاهده ۲۳,۸۰۷/۰۷ میلیون ریال است. آماره‌ی t برابر با $-2/05$ و سطح اهمیت آن $0/04$ است. همچنین حدود پایین و بالای فاصله اطمینان ۹۵٪ برای تفاوت میانگین‌ها نیز هر دو منفی است. با توجه با اینکه در نرم افزار اس. پی. اس میانگین اهمیت در سطح صورت‌های مالی سال قبل را گروه اول و میانگین قدر مطلق تعدیلات سنواتی را گروه دوم قرار داده- ایم؛ وجود حدود پایین و بالای منفی نشان می‌دهد که میانگین گروه دوم از میانگین گروه اول بیشتر است. در نتیجه فرضیه‌ی تحقیق در سطح اطمینان ۹۵٪ پذیرفته می‌شود.

نگاره‌ی ۳: نتایج آزمون فرضیه‌ی تحقیق

متغیر	تعداد مشاهده	میانگین	انحراف معیار	آزمون تساوی میانگین‌ها		
				تفاوت میانگین	درجه آزادی	آماره t
M	۹۰۵	۱۲,۹۹۵/۰۱	۵۴,۱۱۹/۳۰	حد پایین	۱,۱۳۸/۳۷	-۲/۰۵
PPA	۹۰۵	۲۳,۸۰۷/۰۷	۱۴۹,۰۲۴/۱۲	حد بالا	۱۰,۸۱۲/۰۶	۰/۰۴

PPA : میانگین قدر مطلق تعدیلات سنواتی مندرج در قسمت گردش حساب سود (زیان)

انباشته‌ی هر سال

M : میانگین اهمیت در سطح صورت‌های مالی سال قبل

تحلیل یافته ها

نتایج تحقیق نشان می‌دهد که آثار تعدیلات سنواتی، اطلاعاتی بااهمیت است که می‌تواند بر تصمیمات استفاده‌کنندگان صورت‌های مالی تأثیر گذارد. در این پژوهش صرفاً اهمیت تعدیلات سنواتی تأیید شده است. ولی به عقیده‌ی برخی نویسندگان (بزرگ اصل، ۱۳۸۷ الف) در ایران غالباً تعدیلات سنواتی معادل وجود اشتباه در صورت‌های مالی سال‌های گذشته است. اگر چه تغییر در رویه‌ی حسابداری هم می‌تواند باعث ایجاد تعدیلات سنواتی شود؛ این نوع تغییر در ایران کمتر به چشم می‌خورد و تقریباً قریب به اتفاق تعدیلات سنواتی مربوط به اصلاح اشتباهات است. بنابراین، وجود تعدیلات سنواتی بیانگر وجود اشتباه بااهمیت در صورت‌های مالی سال‌های گذشته است و اگر سهامداران با دقت بیشتری صورت‌های مالی را بررسی کنند، تعدیلات سنواتی حامل یک پیام منفی در مورد اعتبار صورت‌های مالی است و باید در مجامع عمومی به آن توجه بیشتری شود.

افزون بر این نتایج تحقیق نشان می‌دهد که صورت‌های مالی عمده‌ی شرکت‌های مورد بررسی حاوی سرفصل تعدیلات سنواتی است و فراوانی این سرفصل به نظر غیرعادی می‌رسد. چون تغییر در رویه‌ی حسابداری مستلزم شرایط خاص و جدید است، همچنین انتظار می‌رود صورت‌های مالی عاری از اشتباه و تمایلات جانبدارانه‌ی بااهمیت باشد؛ پس فراوانی اصلاح اشتباه نیز باید اندک باشد. اگر صورت‌های مالی بسیاری از شرکت‌ها حاوی اشتباه باشد، در مورد قابلیت اتکای آنها می‌توان تامل کرد. بنابراین به نظر می‌رسد که سرفصل تعدیلات سنواتی باید در شرایط خاص مورد استفاده قرار گیرد و فراوانی آن در میان شرکت‌ها کم باشد. وجود تعدیلات سنواتی با اهمیت نشانه‌هایی از بازی با ارقام صورت‌های مالی به ویژه بیش‌نمایی سود را به نمایش می‌گذارد. گرچه این بیش‌نمایی، در دوره‌های بعد با استفاده از تعدیلات سنواتی جبران می‌شود، ولی موجب گمراهی استفاده‌کنندگان صورت‌های مالی خواهد شد؛ زیرا سود به نحو منصفانه ارائه نشده و شاخص‌های تصمیم‌گیری مهمی مانند سود

هر سهم و نسبت قیمت به سود فاقد محتوای لازم خواهد شد.

نتایج بالا قابلیت اتکای صورت‌های مالی را مورد تردید قرار داده و تصمیم‌گیری بر اساس اطلاعات غیر قابل اتکاء، خطر‌گزینش نادرست را افزایش می‌دهد. این امر موجب افزایش عدم تقارن اطلاعاتی در بازار سرمایه و در نتیجه افزایش عدم اطمینان، ایجاد تردید در مورد قابلیت اتکای صورت‌های مالی و ایجاد انگیزه برای یافتن منبع اطلاعاتی قابل اتکاتر، افزایش زیان ناشی از گزینش نادرست و در نهایت تضييع حقوق سهامداران خواهد بود.

با توجه به نتایج تحقیق و اهمیت موضوع:

۱. بررسی رابطه‌ی بین میزان تعدیلات سنواتی با بازده سهام
۲. بررسی رابطه‌ی بین تعدیلات سنواتی و عدم تقارن اطلاعاتی بین سرمایه‌گذاران
۳. بررسی رابطه‌ی بین تعدیلات سنواتی و مدیریت سود
۴. بررسی ترکیب تعدیلات سنواتی شامل تغییر در رویه‌ی حسابداری و اصلاح اشتباه و همچنین ماهیت اقلام عمده تشکیل دهنده‌ی آنها
۵. بررسی قابلیت اتکای صورت‌های مالی با استفاده از اصلاح اشتباه‌های دوره‌های قبل
۶. بررسی اثربخشی حسابرسی با تطبیق اقلام مندرج در سرفصل تعدیلات سنواتی و مندرجات گزارش حسابرسی سال قبل برای تحقیقات آتی پیشنهاد می‌شود.

منابع

- ۱- "تعدیلات سنواتی و حقوق سهامداران"، **روزنامه دنیای اقتصاد**، شماره ۱۵۷۶، ص بورس.
- ۲- "تعدیلات سنواتی و حقوق سهامداران"، **روزنامه دنیای اقتصاد**، شماره ۱۵۹۰، ص بورس.
- ۳- بولو، قاسم، کیهان مهام و اسماعیل گودرزی (۱۳۸۹)، "تغییر حسابرس مستقل و شفافیت اطلاعاتی شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران"، **دانش حسابداری**،

شماره اول: ۱۱۱-۱۳۵

۴- حساس یگانه، یحیی و حسین کثیری، (۱۳۸۲)، "کاربرد مفهوم اهمیت در حسابرسی و تاثیر آن بر اظهار نظر حسابرس مستقل"، **فصل نامه‌ی مطالعات حسابداری**، شماره ۲، صص ۳۸-۱

۵- رضازاده، جواد، (۱۳۸۵)، **حسابرسی، مبانی نظری و مفاهیم**، انتشارات ترمه.

۶- سجادی، سید حسین، (۱۳۸۳)، "رابطه تعدیلات سنواتی صورت‌های مالی با قیمت سهام، اندازه و عمر شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران"، **فصل نامه‌ی بررسی‌های اقتصادی**، دوره ۱، شماره ۱، ص ۶۵

۷- کمیته‌ی تجدید نظر دستورالعمل حسابرسی، (۱۳۸۲)، **دستورالعمل حسابرسی (بخش‌های تجدید نظر شده با نگرش به مدیریت خطر حسابرسی)**، سازمان حسابرسی، نشریه‌ی ۱۵۰

۸- کمیته‌ی فنی سازمان حسابرسی، (۱۳۸۶)، **استانداردهای حسابداری**، سازمان حسابرسی، نشریه‌ی ۱۶۰

۹- کمیته‌ی فنی سازمان حسابرسی، (۱۳۸۶)، **استانداردهای حسابرسی**، سازمان حسابرسی، نشریه‌ی ۱۲۴

۱۰- مرتضوی، سید حسین، (۱۳۸۸)، "برخورد حساب‌رسان با تعدیلات سنواتی"، **روزنامه دنیای اقتصاد**، شماره ۱۸۱۹، صفحه بورس.

۱۱- مرکز تحقیقات تخصصی حسابداری و حسابرسی، (۱۳۸۵)، **مبانی نظری حسابداری و گزارشگری مالی**، سازمان حسابرسی، نشریه‌ی ۱۱۳

۱۲- مشیر فاطمی، شیرین، (۱۳۸۶)، "تعدیل سنواتی"، **روزنامه سرمایه**، شماره ۴۹۱، صفحه بازار سرمایه.

۱۳- مهرانی، ساسان و بهروز باقری. (۱۳۸۸). "بررسی اثر جریان نقدی آزاد و سهامداران

نهادی بر مدیریت سود"، **تحقیقات حسابداری**، شماره دوم: ۵۰-۷۱.
۱۴- نوروش، ایرج و علی حسینی. (۱۳۸۸). "بررسی رابطه بین کیفیت افشاء (قابلیت اتکاء و مربوط بودن) و مدیریت سود"، **بررسی های حسابداری و حسابرسی**، شماره ۱۱۷-۵۵ -

۱۳۷

15- Bishop, M. L., and E. A. Eccher, (2000), "Do Markets Remember Accounting Changes? An Examination of Subsequent Years", Available at URL: <http://www.ssrn.com>.

16- Dharan, B.G. and B. Lev. (1993). "The Valuation Consequence of Accounting Changes: a Multi-year Examination". **Journal of Accounting, Auditing and Finance**. (Fall): 475-494.

17- Financial Accounting Standards Board (FASB), (1980), **Statement of Financial Accounting Concepts no. 2**, Qualitative Characteristics of Accounting Information, FASB, Norwalk, CT.

18- Healy, P., and K. G. Palepu, (1993). "The Effect of Firms' Financial Disclosure Strategies on Stock Prices". **Accounting Horizons**, 7 (March): pp. 1-11.

19- Holthausen, R. and R. Leftwich, (1983). "The Economic Consequences of Accounting Choices: Implications of Costly Contracting and Monitoring", **Journal of Accounting and Economics**, 5: pp. 77-117.

20- Linck, J. S., T. J. Lopez, L. Rees, (2006), "The Valuation Consequences of Voluntary Accounting Changes", on line, <http://www.ssrn.com>

18- Smith, M., (2003), **Research Methods in Accounting**, London, SAGE Publications.